LAUSUNTO

Helsinki 29.4.2024

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Viite: U 14/2024 vp / Asiantuntijapyyntö

Asia: Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksesta direktiiviksi lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan ja seksuaalisen riiston sekä lapsiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa todistavan materiaalin torjumisesta ja neuvoston puitepäätöksen 2004/68/JHA korvaamisesta

Teema: Direktiiviehdotuksen 12 artikla: lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittäminen velvollisuudeksi työsuhteissa ja vapaaehtoistoiminnassa.

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry on valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen kattojärjestö. SOSTE on sosiaali- ja terveyspoliittinen vaikuttaja ja asiantuntijajärjestö, joka rakentaa sosiaalisen hyvinvoinnin ja terveyden edellytyksiä yhteistyössä jäsenyhteisöjensä kanssa. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry:n varsinaisina jäseninä on yli 240 valtakunnallista sosiaali- ja terveysalan järjestöä ja yhteistyöjäseninä yli 70 muuta sosiaali- ja terveysalan toimijaa.

Lisätietoja: Lakimies Patrik Metsätähti, patrik.metsatahti@soste.fi, p. 040 938 3454

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry

Vertti Kiukas
pääsihteeri

SOSTE:n lausunto

SOSTE suhtautuu esitetyn sääntelyn tavoitteisiin ehdottoman myönteisesti. Tehokkaat toimenpiteet lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan ja seksuaalisen riiston torjumiseksi ja lasten suojeleminen vakavilta rikoksilta ovat äärimmäisen tärkeitä tavoitteita. Samoin on tärkeää se, että näihin tavoitteisiin pyritään EU:ssa rajat ylittävässä yhteistyössä.

Tärkeisiin tavoitteisiin pyrittäessäkin lainsäätäjän tulisi kuitenkin pystyä arvioimaan, ovatko ehdotettujen lainsäädäntötoimenpiteiden haitalliset vaikutukset oikeassa suhteessa siihen, miten tehokkaasti valmisteltavien säädösten voidaan olettaa käytännössä palvelevan tavoitettaan.

Mikäli kansallisen lainsäätäjän tulkinta ehdotetusta direktiivistä on se, että jatkossa työnantajilla ja vapaaehtoistyötä järjestävillä organisaatioilla olisi velvollisuus tarkistaa alaikäisten kanssa työskentelevien rikostausta kaikissa rekrytointitilanteissa, tästä aiheutuisi merkittäviä ongelmia myös erilaisten järjestötoimintojen järjestämiselle.

Suomessa järjestöillä on merkittävä rooli esimerkiksi erilaisten lasten ja nuorten urheiluharrastusten ja muun ryhmätoiminnan järjestämisessä. Samoin järjestöt tuottavat vuosittain suuren määrän alaikäisille tarkoitettuja leirejä ja muita tapahtumia. Sosiaali- ja terveysjärjestöt tuottavat myös suurehkon osa lastensuojelu- ja varhaiskasvatus palveluista Suomessa.

Tällaisten toimintojen tuottaminen usein edellyttää järjestöiltä laajaa vapaaehtoisverkostoa. Vaaditaan myös kykyä tehdä tarvittaessa nopeita henkilöstöratkaisuja, jos tarvitaan vaikka sijaisia urheiluseuran harjoitusten vetämiseen tai leiriohjaajaa sairastuneen tilalle. Lastensuojelu- ja varhaiskasvatuspalveluissakin lyhytaikaisten sijaisten nopean rekrytoinnin tarve on jatkuvaa. Mikäli tällaisiin tehtäviinkin vapaaehtoisia tai työntekijöitä rekrytoitaessa tulisi rikostaustat jatkossa tarkistaa, jäävät mm. todella monet leirit, harrastus- ja harjoitusryhmät sekä kilpailut ja muut tilaisuudet tulevaisuudessa pitämättä. Rikosrekisteriotteen hakeminen sekä hakemuksen käsittely oikeusrekisterikeskuksessa kestää kuitenkin useita päiviä.

Työntekijän tai vapaaehtoisen rikostaustan tarkistamiseen velvoittavan sääntelyn rikollisuutta ehkäisevä vaikutus perustunee yksinomaan siihen yleispreventiiviseen vaikutukseen, joka sääntelyllä on lapsiin kohdistuvista seksuaalirikoksista jo tuomittuihin henkilöihin. Kun he tietävät, että rikostaustat tarkistetaan, he eivät hakeudu alaikäisten kanssa tehtävään palkka- tai vapaaehtoistyöhön. Oletettavasti tämä yleispreventiivinen vaikutus voidaan saavuttaa ja on saavutettu jo nykyisellä sääntelyllä, joka velvoittaa tarkistamaan pidempiin työsuhteisiin palkattavien henkilöiden ja oikeuttaa tarkistamaan lyhytaikaisiin työsuhteisiin tai vapaaehtoistyöhön rekrytoitavien henkilöiden rikostaustat.

Siksi SOSTE:n arvio ehdotetusta sääntelystä on, ettei se todennäköisesti edistäisi tavoitettaan oikeassa suhteessa siihen, miten paljon se aiheuttaisi haittaa järjestöjen toimintoihin, niihin osallistuville alaikäisille ja heidän perheilleen. Näin ainakin siinä tapauksessa, mikäli sääntely estäisi työntekijän tai vapaaehtoisen ottamisen myös tilapäisiin ja lyhytaikaisiin tehtäviin alaikäisten parissa ilman rikostaustan tarkistamista.

Jos vapaaehtoisten rikostaustan tarkistaminen säädetään velvollisuudeksi, tulisi velvollisuuden kohdistua pidempikestoisiin vapaaehtoistyösuhteisiin vastaavasti kuin on työsuhteisten osalta säädetty nykyisessä laissa lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä. Edellytyksenä tulisi myös olla nykyisen vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisestä annetun lain mukaisesti tehtävän hoitaminen yksin tai sellaisissa olosuhteissa, joissa alaikäisen henkilökohtaista koskemattomuutta ei tämän lain 4 §:ssä tarkoitetuista toimista huolimatta voida kohtuudella turvata.